that under the public service in the judiciary of Ukraine, first of all, one should see politically neutral, professional activity of a judge in courts, judicial authorities and other state bodies of the justice system and institutions for organizing and ensuring the activities of courts and judges.

Keywords: judge, judicial system, legal status of judges, public servant.

DOI:10.33766/2524-0323.93.69-79

УДК 338.22

*Остудімов Б. А., аспірант кафедри конституційного права та прав людини
Національної академії внутрішніх справ (м. Київ, Україна)*

e-mail: markys78@ukr.net

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-9994-9827>

ДОКТРИНАЛЬНІ ДЖЕРЕЛА ДОСЛІДЖЕННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ

У статті здійснено аналіз доктринальної основи дослідження енергетичної безпеки крізь призму існуючого наукового доробку вітчизняної науки в даній сфері. Звернено увагу на те, що проблематика енергетичної безпеки є багатогранною, що зумовлює міжгалузевий і міждисциплінарний підходи до її вивчення. Автором акцентовано на тому, що в доктринальних джерелах дослідження енергетичної безпеки висвітлюються питання потреби розкриття природи і сутності ядерного права, здійснення контролю в галузі ядерної та радіаційної безпеки, а також про адміністративно-правові та конституційно-правові засади забезпечення енергетичної безпеки України, державне регулювання у сфері енергетики України, міжнародно-правове регулювання у сфері екологічно орієнтованої енергетики і т. ін. Визначено перспективні напрями подальшого вивчення енергетичної безпеки, механізмів її забезпечення.

Ключові слова: доктрина, енергетична безпека, енергетика, міжнародне право, конституційне право, адміністративне право, наукові підходи.

Постановка проблеми. Забезпечення безпечних умов для життя і здоров'я, досягнення екологічної рівноваги вимагає належних гарантій, у тому числі енергетичної безпеки. Остання, як відомо, є важливою складовою національної безпеки держави, унаслідок чого енергетика традиційно вважається однією з особливо регульованих галузей. Водночас, ефективність державно-правового регулювання у даній сфері, як і в більшості інших, зокрема, залежить від належного інституційного забезпечення.

Усі ці аспекти досліджуються в різних галузях сучасної науки в Україні, і певною мірою — в інших державах. Прикметно, що особливо в галузях адміністративного та міжнародного права прослідковується інтерес сучасних учених до порушеної проблематики, на відміну від попередніх історичних періодів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання енергетичної безпеки фактично є доволі новим та недостатньо вивченим у вітчизняній юридичній науці. Водночас спостерігається певна увага до них з боку представників економічної, технічної науки, державного управління тощо. Зокрема, вирізнямо внесок таких дослідників, як: Г. Балок, О. Биконя, С. Білоцький, Ю. Ващенко, Е. Гізатуліна,

А. Деркач, Г. Джумагельдієва, В. Устименко, О. Зельдіна, Н. Камінська, О. Кишко-Єрлі, Р. Коцюба, І. Личенко, О. Сердюченко, О. Трегуб, А. Франчук, І. Чукаєва, Л. Щербина та інші. Однак, попри зазначені праці вищенаведених учених, питання доктринальної основи дослідження енергетичної безпеки так і не було систематизовано на рівні окремого дослідження, що, своєю чергою, актуалізує проведення наукових розвідок з цього питання.

Формулювання цілей. Метою статті є здійснення аналізу доктринальної основи дослідження енергетичної безпеки крізь призму існуючого наукового дорожку вітчизняної науки в даній сфері для систематизації наукових підходів щодо вивчення цього наукового напрямку.

Виклад основного матеріалу. З огляду на активізацію процесу європейської інтеграції України, оскільки енергетика є одним з двох найважливіших напрямів регулювання на рівні ЄС, очевидним є визначення пріоритетності державно-правового регулювання у сфері енергетики та енергетичної безпеки й міжнародного співробітництва нашої держави у визначеній галузі.

Тому закономірним є звернення уваги на окремі аспекти, а також суміжні питання, пов'язані з енергетичною безпекою фактично після проголошення незалежності України. Так, насамперед, слід виокремити значний внесок у розробку теоретичної основи енергетичної безпеки Г. І. Балюк, яка ще з кінця минулого століття підготувала низку фундаментальних праць, а саме: «Ядерне право України: стан і перспективи розвитку (правові аспекти радіоекології)» (Київ, 1996), «Проблеми формування та становлення ядерного права України» (Київ, 2000), «Цивільно-правова відповідальність за ядерну шкоду» (Київ, 2012) та ін. Науково обґрунтовано доцільність виокремлення ядерного права України як комплексної галузі ядерного права і як науки еколого-правового спрямування на рівні докторської дисертації, при тому в наступних працях згадано авторкою звернуто увагу на міжгалузеву проблематику ядерного права, заподіяної ядерної шкоди тощо [1-2].

У межах науки адміністративного права підготовлено низку досліджень із даної проблематики. Зокрема, варто виділити такі кандидатські дисертації: А. Л. Деркача на тему «Організаційно-правові аспекти контролю у галузі ядерної та радіаційної безпеки» (Київ, 2007), О. В. Сердюченко — «Адміністративно-правові засади забезпечення енергетичної безпеки України» (Київ, 2009), В. В. Коробкіна — «Адміністративно-правове регулювання енергопостачання в Україні» (Запоріжжя, 2015) та деякі інші [3-5].

Не можна не згадати докторську дисертацію Ю. В. Ващенко «Державне регулювання у сфері енергетики України: адміністративно-правовий аспект» (Київ, 2015). Тут розглядається державне регулювання у сфері енергетики як комплекс правових, економічних та технічних засобів, за 383 допомогою яких здійснюється вплив держави в особі уповноважених органів на діяльність суб'єктів господарювання у сфері енергетики, що спрямований на забезпечення енергетичної безпеки, збалансування публічних та приватних інтересів у сфері енергетики, створення умов для розвитку конкуренції, забезпечення недискримінаційного доступу до товарів та послуг суб'єктів господарювання галузі енергетики, захист прав споживачів енергетичних послуг.

Свою чергою, енергетичну безпеку визначено як стан захищеності носіїв енергетичних інтересів (зокрема, людини, регіону, суб'єкта господарювання, галузі економіки, держави) від загроз дефіциту в забезпеченні їх потреб в енергії шляхом гарантованого доступу до безпечних для життя, здоров'я людини та навколишнього природного середовища енергетичних послуг належної якості за економічно обґрунтованими і доступними цінами на умовах безперервності, надійності, диверсифікованості джерел енергопостачання, ефективності та раціональності, використання енергетичних ресурсів із відновлюваних джерел енергії, рівного доступу для всіх категорій громадян. А енергетичну безпеку людини — як стан захищеності людини, як носія енергетичних інтересів від загроз дефіциту в забезпеченні її потреб в енергії шляхом надання доступу до безпечних для життя, здоров'я та навколишнього природного середовища енергетичних послуг належної якості за економічно обґрунтованими і доступними цінами на умовах безперервності, надійності, диверсифікованості джерел енергопостачання, ефективності та раціональності, максимально можливого з огляду на технічні, економічні та інші умови доступності використання енергетичних ресурсів з відновлюваних джерел енергії, рівного доступу для всіх категорій громадян [6, с. 384].

Своєрідною є позиція Ю. В. Ващенко щодо виокремлення права на доступ до сучасних енергетичних послуг, котрий розглядається як можливість людини отримувати безпечні для життя, здоров'я та навколишнього природного середовища енергетичні послуги належної якості за економічно обґрунтованими та доступними цінами на умовах безперервності, надійності, диверсифікованості джерел енергопостачання, ефективності та раціональності використання енергетичних ресурсів з відновлюваних джерел енергії, рівного доступу для всіх категорій громадян. Погоджуємось, що це право доцільно закріпити в міжнародно-правових актах з прав людини, а також в актах національного законодавства (передусім, у конституціях) або як окреме право людини, або як окрему складову права людини на достатній життєвий рівень [6, с. 385].

Доцільно також виділити внесок Р. О. Коцюби, яка підготувала два дисертаційних дослідження «Конституційні засади забезпечення права людини на ядерну безпеку в Україні» (Київ, 2010) і «Конституційно-правові гарантії ядерної безпеки: міжнародний та національний аспекти» (Київ, 2017) [7-8]. Обидві роботи виконано в межах науки конституційного права, тому звернуто увагу на те, що безпечність використання ядерної енергії має стати важливим правовим принципом законодавчого забезпечення діяльності в цій сфері, а також захисту прав людини внаслідок цього. Авторкою вбачається, що право людини на ядерну безпеку є складним правом, забезпечення якого тісно пов'язане з іншими правами, зокрема, правом соціального захисту та соціального забезпечення, правом на охорону здоров'я, правом на соціально-економічну компенсацію від ризику діяльності у сфері використання ядерної енергії, а також із гарантіями забезпечення доступу до інформації та правом на її отримання, правом на участь у формуванні політики у сфері використання ядерної енергії та забезпечення радіаційної безпеки, захистом від впливу іонізуючого випромінювання, правом на відшкодування шкоди спричиненої негативним впливом іонізуючого випромінювання та ін.

Запропоновано концепцію деклараційно-конституційного регулювання політики ядерної безпеки, що ґрунтується на міжнародно-правових актах у сфері гарантій ядерної безпеки, які були імplementовані в національне законодавство та недостатньої мірою відбиті в Конституції України як гарантії ядерної безпеки людини і народу. Р. О. Коцюбою сформульовано конституційно-правові засади політики ядерної безпеки як системи конституційних принципів і положень щодо утвердження та гарантування права людини на безпечне довкілля, захищеного від шкідливого впливу ядерної енергії, радіаційного й іонізуючого випромінювання. Визначено роль гарантій ядерної безпеки як системоутворюючого чинника становлення гарантій та деклараційно-конституційних складових правової системи, зокрема, у формуванні комплексних галузей права та міжгалузевих інститутів (ядерне право, право радіаційної безпеки, радіоекологічне право та ін.) [7, с. 352].

Безперечно, неоднозначними є підходи стосовно виокремлення останніх міжгалузевих інститутів, низки інших концептуальних положень та підходів. Проте раціональними є сформульовані положення про конституційний вимір забезпечення гарантій ядерної безпеки в умовах глобалізації, у зв'язку з процесами «денуклеаризації» території України, що стала ключовим чинником в утвердженні незалежності, узагальнення досвіду зарубіжних країн щодо забезпечення конституційно-правових гарантій ядерної безпеки.

Оригінальний підхід спостерігається в колективній монографії «Ядерна злочинність: поняття, сутність, класифікація, характеристика, шляхи запобігання, протидії, розслідування» за ред. П. Д. Біленчука (Київ, 2009). Тут викладено основні положення доктрини ядерного стримування та роззброєння, а також концептуальні засади запобігання та протидії ядерній злочинності. Зауважується, що ядерна злочинність та її різновид – ядерний тероризм – належить до нових видів протиправної діяльності і полягає в застосуванні або погрозі застосування ядерних чи радіоактивних матеріалів, вибухових або забруднюючих пристроїв на їх основі для досягнення соціальних, економічних чи політичних цілей. Загроза ядерної злочинності посилюється тим, що вона носить міжнародний характер за способом організації злочину та об'єктом його посягання. Це пояснює особливу увагу, яка приділяється світовою спільнотою питанням протидії ядерній злочинності, організації міжнародного контролю за поширенням ядерних технологій та матеріалів [9].

Своєю чергою, не стоять осторонь заявленої проблематики і юристи-міжнародники. Наприклад, на рівні навчальних і навчально-методичних видань із міжнародного права, у наукових статтях зауважується на необхідності виокремлення міжнародного енергетичного права, міжнародного атомного права, врегулювання відповідальності за заподіяну шкоду в цій сфері [10-12].

С. Д. Білоцький у докторській дисертації на тему «Міжнародно-правове регулювання у сфері екологічно орієнтованої енергетики» (Київ, 2015) обґрунтував місце концепції екологічно орієнтованої енергетики (ЕОЕ) в рамках правової системи, звернув увагу на роль міжнародних стандартів у просуванні ЕОЕ як альтернативи вуглецевій енергетиці; міжнародно-правові засади відновлюваної енергетики, регулювання біоенергетики; особливості регулювання ЕОЕ в міжнародному морському праві, міжнародному праві навколишнього середовища; інституційні механізми вирішення спорів у рамках екологічно орієнтованої енергетики тощо.

Як бачимо, цю роботу вирізняє акцентування на регулювативній, охоронній та прогностичній функціях міжнародного права в регулюванні ЕОЕ. Попереду, звісно, ще вивчення та здійснення імплементації норм щодо екологічної енергетики на рівні інтеграційних об'єднань і в національному праві, насамперед, у законодавство України [13]. Загалом треба додати, що роль механізмів впливу на регулювання питань енергетики на міжнародному рівні є вкрай великою через міжнародний характер значної кількості енергетичних питань. Тому досить логічно, що на рівні Європейського Союзу [26] й інших міждержавних об'єднань та організацій [31] уже давно запроваджено спеціальні механізми для узгодження різних інтересів на рівні міжнародного нормотворення, у тому числі й в енергетичній сфері.

Цікаві аспекти проблематики енергетичної безпеки розкриваються в роботах учених-економістів. Так О. В. Мельник звертає увагу на пріоритети та перспективи розвитку паливно-енергетичного комплексу України у взаємодії із суміжними галузями (Київ, 2006), З. С. Люльчак – на стратегії розвитку та регулювання регіонального розвитку ринку теплової енергії (Львів, 2007), І. К. Чукаєва – на паливний комплекс України (Київ, 2006), Л. В. Щербина. – на теоретичні засади дослідження енергоринку України та його суб'єктів в умовах трансформації економіки (Харків, 2006), О. В. Юсупін – напрями оптимізації структури енергетичної галузі України в контексті економічної безпеки (Київ, 2007), Е. Н. Гізатуліна – на організаційно-економічний механізм державного управління паливно-енергетичним комплексом України (Харків, 2008) тощо.

Одночасно, у науці державного управління також спостерігається інтерес до питань енергетики, енергетичної безпеки. Наприклад, А. Франчук досліджує розвиток системи державного регулювання енергетики України (Київ, 2009). Події останніх років на території України, включаючи збройний конфлікт на сході та півдні України, знайшли відображення у відповідних наукових розвідках. Тому зазначимо, що все частіше дослідники звертають увагу на правове забезпечення екологічного відновлення міст на постконфліктних територіях (О. А. Трегуб), проблеми екологічної безпеки тимчасово окупованих територій Донецької та Луганської областей та організаційно-правові засади їхнього вирішення (О. І. Личенко), перспективи нормативного забезпечення ліквідації надзвичайних ситуацій на територіях затоплених вугільних шахт (О. Ю. Ілларіонов) та ін.

Звісно, бойові дії загострили існуючі проблеми, тому з'явилися нові виклики, що зумовили зростання соціальної напруги, погіршення здоров'я, відтік місцевого населення в інші регіони, економічний занепад Донецької і Луганської областей, недотримання прав людини на тимчасово окупованих територіях України [14]. Отже, забезпечення екологічної та енергетичної безпеки, відновлення екологічної рівноваги пов'язано не лише з покращенням якості довкілля, але й соціальним та економічним відродженням міст на постконфліктних територіях. Зокрема, потребує реагування проблема накопичення на відповідних територіях значних обсягів небезпечних відходів, а ефективність управління на постконфліктних територіях можливо підвищити шляхом здійснення якісного моніторингу довкілля, із залученням космічних технологій, що необхідно унормувати в законодавстві [15].

Актуальними залишаються питання, порушені в монографії Г. Д. Джумагельдієвої «Правовое обеспечение энергосбережения» (Донецьк, 2011), у дисертації О. Б. Кишко-Єрлі «Правове регулювання використання відновлюваних джерел енергії» (Київ, 2010) тощо [18-19]. До того ж, у попередніх наших публікаціях уже зверталась увага на корупційні та інші ризики, які існують в енергетичній сфері України, а також шляхи і напрями їх усунення й попередження [25]. В умовах загроз збройних агресій україн важливим є акцентування на питаннях ядерного роззброєння, його переваг і недоліків для безпеки конкретної держави та світового співтовариства [28].

Безумовно, перелік актуальних факторів впливу, які прямо чи опосередковано стосуються енергетичної безпеки людини і держави, іноді поширюються і на регіональний чи глобальний рівні, і їх можна продовжувати. Водночас, слід зауважити, що на нашому погляді вдало розкривається в одній з останніх дисертаційних праць про організаційно-економічний механізм формування інтелектуальної енергетичної системи України. Її автор, О. С. Биконя, розробив даний механізм інтегрованої інтелектуальної енергетичної системи на основі конвергенції інформаційно-комунікаційних та енергетичних технологій в умовах лібералізації та сворінтеграції ринку електроенергії, що є складової політики трансформації ринку цифрової економіки [29].

Також у колективній монографії на тему «Організаційно-економічний механізм енергозбереження» (Тернопіль, 2018) зазначено, що ефективна політика енергозбереження може бути реалізована на основі концепції сталого розвитку та застосування світового досвіду розвинених країн, який передбачає соціальну відповідальність усіх учасників процесу управління: держави, місцевих органів влади, громадського сектору та населення. А організаційно-економічний механізм енергозбереження трактується як сукупність заходів, що забезпечують максимально ефективне використання потенціалу енергозбереження за мінімальних витрат енергоресурсів на виробництво продукції. Ці заходи повинні мати яскраво виражений стимулюючий характер і забезпечувати економію коштів, яка досягається в результаті підвищення енергоефективності виробничого процесу.

Концептуальна модель згаданого механізму передбачає застосування сонячної енергетики як одного із видів відновлюваних джерел енергії. При тому зазначається про мотиваційний механізм задля зменшення питомої енергоемності праці при наданні послуг, а також стимулювання; екологічний аспект відіграє важливу роль у процесі енергозбереження та досягається шляхом зменшення маси викидів шкідливих речовин у довкілля. Загалом широке впровадження сонячної енергетики у виробництво та побут підвищить енергетичну й економічну незалежність нашої країни, зменшить залежність споживачів від імпорту традиційних енергоресурсів, генеруючих компаній та сприятиме збереженню довкілля [30].

Висновки. Отже, здійснений аналіз доктринальної основи дослідження енергетичної безпеки демонструє той факт, що проблематика енергетичної безпеки є досить широкою і багатоаспектною, однак вивчається відносно недавно представниками багатьох галузей сучасної науки. Інтерес учених прослідковується переважно у вітчизняній юридичній та економічній науках. Особливо поширені напрями вивчення, зокрема: енергетичне право, ядерне право, здійснення контролю

в галузі ядерної та радіаційної безпеки, адміністративно-правові та конституційно-правові засади забезпечення енергетичної безпеки України, державне регулювання у сфері енергетики України, міжнародно-правове регулювання у сфері екологічно орієнтованої енергетики і т. ін. Це засвідчує міжгалузевий і міждисциплінарний характер енергетичної безпеки, наявність різноманітних підходів до розкриття її сутності, специфіки регулювання й забезпечення реалізації.

Також можна визначити перспективні напрями подальших досліджень енергетичної безпеки, насамперед: зарубіжний досвід її забезпечення й енергозбереження; інституційний механізм енергетичної безпеки; відновлювальна енергетика; інтелектуальна енергетична система України; радіоекологічна безпека; відновлення екологічного рівноваги; здійснення громадського контролю в даній сфері тощо.

Використані джерела:

1. Баллок Г. І. Проблеми формування та становлення ядерного права України : дис. доктора юрид. наук : 12..00.01, 12.00.06. Київ, 2000. 270 с.
2. Баллок Г. І. Цивільно-правова відповідальність за ядерну шкоду : навчальний посібник / Баллок Г. І., Кронда О. Ю., Сушник О. В. ; за заг. ред. Г. І. Баллок. Чернівці : Кондратьєв А. В., 2012. 144 с.
3. Сердюченко О. В. Адміністративно-правові засади забезпечення енергетичної безпеки України : дис. на здоб. наук. ступ. канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2009. 212 с.
4. Деркач А. Л. Організаційно-правові аспекти контролю у галузі ядерної та радіаційної безпеки: дис. на здоб. наук. ступ. канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2007. 213 с.
5. Коробкін В. В. Адміністративно-правове регулювання енергопостачання в Україні : автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. юрид. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2015. 18 с.
6. Ващенко Ю. В. Державне регулювання у сфері енергетики України: адміністративно-правовий аспект: дисер. на здобуття наукового ступеня доктора юрид. наук за спеціальністю 12.00.07. Київ, 2015. 488 с.
7. Коцоба Р. О. Конституційно-правові гарантії ядерної безпеки: міжнародний та національний аспекти: автореф. дисс.. на здобуття наукового ступеня доктора юрид. наук за спеціальністю 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право. Київ, 2017. 39 с.
8. Коцоба Р. О. Конституційні засади забезпечення права людини на ядерну безпеку в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. Київ, 2010. 206 с.
9. Біленчук П. Д., Кофанов А. В., Кобилянський О. Л., Маслюк О. В. Ядерна злочинність: поняття, сутність, класифікація, характеристика, шляхи запобігання, протидії, розслідування. Монографія / За ред. П. Д. Біленчука. Київ, 2009. 88 с.
10. Пронюк Н. В. Сучасне міжнародне право : навч. посіб. Київ : КНТ, 2010. 280 с.
11. Камінська Н., Акімов М. О. Відповідальність держави за знищення цивільних повітряних суден: особливості міжнародно-правового та національного регулювання. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка, 2020. № 3(91). С. 89-101. DOI : <https://doi.org/10.33766/2524-0323.91.89-101>.
12. Войцховський, А. В. Міжнародне право : підручник. Харків, 2020. 544 с.
13. Білоцький С. Д. Міжнародно-правове регулювання у сфері екологічно орієнтованої енергетики: дисер. на здобуття наукового ступеня доктора юрид. наук за спеціальністю 12.00.11. Київ, 2015. 765 с.
14. Нестерович В. Ф. Верховенство права та забезпечення прав людини на тимчасово окупованих територіях України. Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки. 2017. Т. 200. С. 85–92.

15. Трегуб О. А. Правове забезпечення екологічного відновлення міст на постконфліктних територіях. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*, 2020. № 92. С. 273-285. DOI : <https://doi.org/10.33766/2524-0323.92.273-285>.

16. Мельник О.В. Пріоритети та перспективи розвитку паливно-енергетичного комплексу України у взаємодії з суміжними галузями : дис. на здоб. наук. ступ. канд. екон. наук : 08.07.01. Київ, 2006. 190 с.

17. Люльчак З. С. Стратегії розвитку та регулювання регіонального розвитку ринку теплової енергії: дис. на здоб. наук. ступ. канд. екон. наук : 08.02.03. Львів, 2007. 27 с.

18. Гизатуллина Е. Н. Организационно-экономический механизм государственного управления топливно-энергетическим комплексом Украины : дис. на соиск. учен. степ. канд. экон. наук по специальности : 08.00.03. Харків, 2008. 239 с.

19. Джумагельдиева Г. Д. Правовое обеспечение энергосбережения : монография. Донецк : Юго-Восток, 2011. 374 с.

20. Кишко-Єрлі О. Б. Правове регулювання використання відновлюваних джерел енергії : дис. на здоб. наук. ступ. канд. юрид. наук за спеціальністю 12.00.06 . Київ, 2010. 230 с.

21. Чукаєва І. К. Паливний комплекс України: сучасний стан та перспективи розвитку : дис. на здоб. наук. ступ. д-ра екон. наук за спеціальністю 08.07.01. Київ, 2006. 424 с.

22. Щербина Л. В. Теоретичні засади дослідження енергоринку України та його суб'єктів в умовах трансформації економіки : дис. на здоб. наук. ступ. канд. екон. наук : 08.06.01. Харків, 2006. 179 с.

23. Юспін О. В. Напрями оптимізації структури енергетичної галузі України в контексті економічної безпеки : дис. на здоб. наук. ступ. канд. екон. наук : 21.04.01. Київ, 2007. 200 с.

24. Франчук. А. Розвиток системи державного регулювання енергетики України : дис. на здоб. наук. ступ. д-ра наук з державного управління : 25.00.02. Київ, 2009. 424 с

25. Остудімов Б. А. Корупційні ризики в енергетичній сфері України. *Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі* : матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 9–10 груд. 2020 р.) : у 2 ч. Київ, 2020. Ч. 2. С. 333- 335.

26. Нестерович В. Ф. Лобіювання у правотворчому процесі Європейського Союзу. *Українське право*. 2007. № 1. С. 242-256.

27. Камінська Н. В., Куненко І. С., Камінський А. І. Екологічне право навч. посібник. Київ : Дакор, 2013. 248 с.

28. Камінська Н. В., Задоровський М. Ядерне роззброєння України: правові підстави і наслідки. *Актуальні правові та гуманітарно-економічні проблеми в період реформування демократичного суспільства*: матер. V Всеукр. науково-практ. конфер. (Кіровоград, 2 грудня 2016 р.). Кіровоград, 2016.

29. Биконя О. С. Організаційно-економічний механізм формування інтелектуальної енергетичної системи України : автореф. дисер. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук за спеціальністю 08.00.03. Київ, 2019. 23 с.

30. Дзядикович Ю. В. Організаційно-економічний механізм енергозбереження: монографія. / Ю. В. Дзядикович, В. Я. Брич, В. В. Дзеджула, Р. Б. Гевко, та ін. Тернопіль: ТНЕУ, 2018. 154 с.

31. Нестерович В. Ф. Міжнародно-правове закріплення інституту лобіювання на прикладі Ради Європи та модельного законотворення СНД. *Міжнародний науковий журнал «Влада. Людина. Закон»*. 2010. № 9. С. 33-41.

32. Mwanza, Bupe, & Mbohwa, Charles. (2019). Strategies for Enhancing Extended Producer Responsibility Enforcement: A Review. DOI : <https://doi.org/10.33796/waber-conference2019.66>.

References:

1. Balyuk, G. I. (2000). Problemy` formuvannya ta stanovlennya yadernogo prava Ukrainy: *Doctr's thesis*. Kyiv. [in Ukrainian].
2. Balyuk, G. I. (2012). Cyvil'no-pravova vidpovidal'nist' za yadernu shkodu : navchal'nyj posibny`k. Balyuk, G. I. , Kronda, O. Yu., Sushyk, O. V. (Eds.) ; G. I. Balyuk (Ed.) . Chernivci : Kondratyev A.V. [in Ukrainian].
3. Serdyuchenko, O. V. (2009). Administratyvno-pravovi zasady zabezpechennya energetychnoy bezpeky Ukrainy. *Candidate's thesis*. Kyiv. [in Ukrainian].
4. Derkach, A. L. (2007). Organizacijno-pravovi aspekty kontrolyu u galuzi yadernoyi ta radiacijnoy bezpeky. *Candidate's thesis*. Kyiv. [in Ukrainian].
5. Korobkin, V. V. (2015) Administratyvno-pravove reguluvannya energopostachannya v Ukraini: *Extended abstract of candidate's thesis*. Zaporizhzhya. [in Ukrainian].
6. Vashhenko, Yu. V. (2015). Derzhavne reguluvannya u sferi energetyky Ukrainy: administratyvno-pravovyy aspekt. *Candidate's thesis*. Kyiv. [in Ukrainian].
7. Kocyuba, R. O. (2017). Konstytucijno-pravovi garantiyi yadernoy bezpeky: mizhna rodnij ta nacional'nyj aspekty. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv. [in Ukrainian].
8. Kocyuba, R. O. (2010). Konstytucijni zasady zabezpechennya prava lyudyny na yadernu bezpeku v Ukraini. *Candidate's thesis*. Kyiv. [in Ukrainian].
9. Bilenchuk, P. D., Kofanov, A. V., Kobylyans'kyj, O. L., Maslyuk, O. V. (2009). Yaderna zlochynnist': ponyattya, sutnist', klasyfikaciya, xarakteristika, shliahu zapobigannia, protydyi, rozsliduvannia. Monografiya. / P. D. Bilenchuk (Ed.). Kyiv. [in Ukrainian].
10. Pronyuk, N. V. (2010). Suchasne mizhnarodne pravo : navch. posib. Kyiv : KNT. [in Ukrainian].
11. Kaminska, N., Akimov, M. (2020). Vidpovidal'nist' derzhavy za znyshchennya cyvil'nyx povitryanyx suden: osoblyvosti mizhnarodno-pravovogo ta nacional'nogo reguluvannya. *Visnyk Lugans'kogo derzhavnogo universytetu vnutrishnix sprav imeni E. O. Didorenka – Bulletin of Luhansk State University of Internal Affairs named after E. Didorenko*, 3(91), 89-101. [in Ukrainian].
12. Vojcixovs'kyj, A. V. (2020) Mizhnarodne pravo : pidruchnyk. Kharkiv. [in Ukrainian].
13. Bilocz'kyj, S. D. (2015) Mizhnarodno-pravove reguluvannya u sferi ekologichno oriyentovanoj energetyky. *Doctor's thesis*. Kyiv. [in Ukrainian].
14. Nesterovych, V. F. (2017) Verkhovenstvo prava ta zabezpechennya prav lyudyny na tymchasovo okupovanykh terytoriyakh Ukrainy *Naukovi zapysky NaUKMA. Yurydychni nauky – Scientific notes of NaUKMA. Legal sciences*, vol. 200, 85-92. [in Ukrainian].
15. Tregub, O. A. (2020). Pravove zabezpechennya ekologichnogo vidnovlennya mist na postkonfliktnyx terytoriyax. *Visnyk Lugans'kogo derzhavnogo universytetu vnutrishnix sprav imeni E. O. Didorenka – Bulletin of Luhansk State University of Internal Affairs named after E. Didorenko*, 92, 273-285. [in Ukrainian].
16. Mel'nyk, O. V. (2006) Priorytety ta perspektyvy rozvytku palyvno- energetychnogo kompleksu Ukrainy u vzayemodiyi z sumizhnymy galuzyamy. *Candidate's thesis*. Kyiv. [in Ukrainian].
17. Lyul'chak, Z. S. (2007) Strategiyi rozvytku ta reguluvannya regional'nogo rozvytku rynku teplovoj energii. *Candidate's thesis*. L'viv. [in Ukrainian].
18. Gyzatullyna E. N. (2008) Organizacyonno-ekonomycheskyj mexanizm gosudarstvennogo upravleniya toplivno-energety`cheskym kompleksom Ukrainy. *Candidate's thesis*. Kharkiv. [in Russian].
19. Dzhumagel'dieva, G. D. (2011) Pravovoie obespecheniye energosberezeniya : monografiya. Donetsk : Yugo-Vostok. [in Russian].

20. Kyshko-Yerli, O. B. (2010) Pravove reguluvannya vykory`stannya vidnovlyuvanykh dzherel energiyi. *Candidate`s thesis*. Kyiv. [in Ukrainian].
21. Chukayeva, I. K. (2006) Palyvnyy kompleks Ukrainy: suchasnyy stan ta perspektyvy rozvytku. *Candidate`s thesis*. Kyiv. [in Ukrainian].
22. Shherbyna, L. V. (2006) Teoretychni zasady doslidzhennya energorynku Ukrainy ta yogo subyektiv v umovakh transformatsiyi ekonomiky. *Candidate`s thesis*. Kharkiv. [in Ukrainian].
23. Yuspin, O. V. (2007) Napryamy optymizatsiyi struktury energetychnoyi galuzi Ukrainy v konteksti ekonomichnoyi bezpeky. *Candidate`s thesis*. Kyiv. [in Ukrainian].
24. Franchuk, A. (2009) Rozvytok systemy derzhavnogo reguluvannya energetyk Ukrainy. *Candidate`s thesis*. Kyiv. [in Ukrainian].
25. Ostudimov, B. A. (2020). Korupciyni ryzyky v energetychnij sferi Ukrainy. *Realizatsiya derzhavnoyi antykorupciynoyi polityky v mizhnarodnomu vymiri : materialy V Mizhnar. nauk.- prakt. konf. (Kyiv, 9–10 grud. 2020 r.) : u 2 ch. ; Ch.2 - Implementation of state anti-corruption policy in the international dimension: materials V International. scientific-practical conf. (Kyiv, December 9–10, 2020): Part. 1-2; Part 2*, 333-335. Kyiv. [in Ukrainian].
26. Nesterovych, V. F. (2007) Lobiuvannya u pravotvorchoму protsesi Yevropeys'koho Soyuzu. *Ukrayins'ke pravo – Ukrainian law*, 1, 242-256. [in Ukrainian].
27. Kamins'ka, N. V., Kunenko, I. S., Kamins'kyj, A. I. (2013). *Ekologichne pravo : navch. posibnyk*. Kyiv : Dakor. [in Ukrainian].
28. Kamins'ka, N. V., Zadorovs'kyj, M. (2016) Yaderne rozzbroyennya Ukrainy: pravovi pidstavy i naslidky. *Aktual'ni pravovi ta humanitarno-ekonomichni problemy v period reformuvannya demokratychnogo suspil'stva: mater. V Vseukr. nauko-vo-prakt. konfer. (Kirovograd, 2 grudnya 2016 r.) - Current legal and humanitarian and economic problems in the period of reforming a democratic society: mater. V All-Ukrainian scientific-practical conference. (Kirovograd, December 2, 2016)*. [in Ukrainian].
29. Bykonya, O. S. (2019). Organizacijno-ekonomichnyj mexanizm formuvannya intelektual'noyi energetychnoyi sy`stemy Ukrainy. *Extended abstract of candidate`s thesis*. Kyiv. [in Ukrainian].
30. Dzyadykevych, Yu. V. (2018). Organizacijno-ekonomichnyj mexanizm energozberezhennya : monografiya. / Yu. V. Dzyadykevych, V. Ya. Brych, V. V. Dzhdzhula, R. B. Gevko et al. (Eds.). Ternopil': TNEU. [in Ukrainian].
31. Nesterovych, V. F. (2010) Mizhnarodno-pravove zakriplennya instytutu lobiuvannya na prykladi Rady Yevropy ta modelnoho zakonotvorennia SND. *Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal "Vlada. Liudyna. Zakon" - International scientific journal "Power. Man. Law"*, 9, 33-41. [in Ukrainian].
32. Mwanza, Bupe, & Mbohwa, Charles. (2019) Strategies for Enhancing .Extended Producer Responsibility Enforcement: A Review. DOI : <https://doi.org/10.33796/wabe-conference2019.66>. [in English].

Стаття надійшла до редколегії 01.03.2021

Остудимов Б. А., аспирант кафедры конституционного права и прав человека Национальной академии внутренних дел (г. Киев, Украина)

ДОКТРИНАЛЬНЫЕ ИСТОЧНИКИ ИССЛЕДОВАНИЯ ЭНЕРГЕТИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

В статье осуществлен анализ доктринальной основы исследования энергетической безопасности через призму существующего научного наследия отечественной науки в дан-

ной сфере. Обращено внимание на то, что проблематика энергетической безопасности является многогранной, что и приводит к межотраслевому, а также междисциплинарному подходам к ее изучению.

Автором акцентировано внимание на том, что в доктринальных источниках исследования энергетической безопасности освещаются вопросы необходимости раскрытия природы и сущности ядерного права, осуществления контроля в области ядерной и радиационной безопасности, а также административно-правовые и конституционно-правовые основы обеспечения энергетической безопасности Украины, государственного регулирования в сфере энергетики Украины, международно-правового регулирования в сфере экологически ориентированной энергетики и т. д. Определены перспективные направления дальнейшего изучения энергетической безопасности, механизмов ее обеспечения.

Ключевые слова: доктрина, энергетическая безопасность, энергетика, международное право, конституционное право, административное право, научные подходы.

Ostudimov B., Graduate Student of the Department of Constitutional Law and Human Rights National Academy of Internal Affairs (Kyiv, Ukraine)

DOCTRINAL SOURCES OF ENERGY SECURITY RESEARCH

Ensuring safe living and health conditions and achieving ecological balance requires appropriate guarantees, including energy security. The latter is known to be an important component of the national security of the state, in connection with which energy has traditionally been one of the most regulated industries. At the same time, the effectiveness of state and legal regulation in this area, as in most others, in particular, depends on proper institutional support.

The purpose of the article is to analyze the doctrinal basis of the study of energy security through the prism of the existing scientific achievements of domestic science in this field. Attention is drawn to the fact that the issue of energy security is multifaceted, which determines the intersectoral and interdisciplinary approaches to its study.

Domestic scientists for a long time, especially with the proclamation of Ukraine's independence, pay attention to the need to disclose the nature and essence of nuclear law, control in the field of nuclear and radiation safety, administrative and constitutional principles of energy security of Ukraine, state regulation in energy Ukraine, international legal regulation in the field of environmentally oriented energy, etc.

It is also possible to identify promising areas for further research on energy security, primarily foreign experience in its provision, energy conservation, institutional mechanism of energy security, renewable energy, intelligent energy system of Ukraine, radioecological safety, restoration of ecological balance, public control in this area.

Keywords: doctrine, energy security, energy, international law, constitutional law, administrative law, scientific approaches.